

The paper submitted letters to I.Ohienka-teacher and scholar, focus attention to its scientific and educational activities of the Kiev period. It was found that "Kiev day" for the scientist contributed to the formation of its national ideology, world view.

Key words and phrases: ideological space, intellectual elite, letters, an old Ukrainian literature and education

Отримано: 2.06.11 р.

УДК 001(477)(092):811'373

О. М. Мозолук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОЇ СПАДЩИНИ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті акцентується увага на особливостях сакральної лексики, афоризмів, сентенцій на матеріалі різножанрових творів духовного спрямування.

Ключові слова і словосполучення: сакральна лексика, сентенції, афоризми, Святе Письмо.

Українська благословенна земля дала світові численні імена геніальних мислителів, талановитих митців, а також духовних наставників, котрі всім своїм життям примножують Добро, Світло, Любов, ведуть нас до Вічності. Їхнє життя, діяння давно відійшли в минуле, але їх напрацювання, духовний спадок, а також світлі спогади й добра пам'ять про них залишилися на віки.

Однією з таких незабутніх і величних постатей в історії України та поза її межами є Іван Огієнко (митрополит Іларіон), котрий у липні 1918 року (у переддень Івана Купала) своїм сильним духом, міцною волею і доброю вдачею надихнув на довге життя освітянську господоу — Кам'янець-Подільський державний український університет.

Проїшли роки, виросло не одне покоління студентів та викладачів, оновилося місто над Смотричем, університет отримав статус національного, а сила Огієнкового слова, такого доброго, теплого, щирого, розумного, мудрого, проникливого, такого рідного й батьківського, і досі живе в його монографіях, прозі, поезії, перекладах, горить Божою іскрою, запалює наші серця і душі, збуджує національну гідність і патріотичні почуття, плакає любов до неньки України, до її мови, народу, Бога.

Кожному з нас доводилося чути з уст людей запитання: «З якою метою людина живе на землі? Як вибрати правдивий шлях у житті? Що я можу змінити у своєму житті та житті інших, якщо моя праця і мої зусилля є такими мізерними та незначними?» Звичайно, питання призначення, мети людського життя завжди були, залишаються і будуть актуальними та важливими, вимагаючи належного сприйняття і вирішення, оскільки від них залежить визначена позиція людини стосовно її діяльності і, зрештою, всього її життя. Тому саме викорис-

тання чи реалізація людських можливостей, Божого дару, стремління, задатків часто називають життям за покликанням. Покликання людини, за християнськими канонами, — пізнати Бога, полюбити його та служити йому, тобто співпрацювати з Богом у його творчому діянні. Отже, лише від наших дій та ставлення до Бога залежить творення чогось корисного, доброго, або ж шкідливого і злого як для себе, так і для ближнього. «Бог покликує кожну людину, яка приходить у світ, до життя вічного. Для цього потрібно відповісти Богові, здійснити рішучий і остаточний вибір, згідно з яким слід також і жити» [3, с. 2]. Іван Огієнко — людина за покликанням, вірний слуга Бога, церкви, України, її народу через посередництво місійного слова.

Сакральна лексика дорідним зерном пронизує перше в історії української науки й культури видання «Огієнкових афоризмів і сентенцій» (Упорядник. З. Тіменика. — Львів, 1996. — 96 с.), яке містить 500 виразів із 244 різножанрових творів (проповідей, послань, притч, наукових праць, поезій, публіцистики). Наприклад:

Бог — Наш Бог — Бог любови. Де любов, там і Бог, а де Бог, там і щастя. ...Хто Бога не знає, той і миру не має! Людина розуміє Бога тільки в своєму національному переломленні, тільки в своїй національній уяві. В своєму національному оточенні Бог нам ближчий, рідніший, легший до пізнання, тепліший. Рідна мова — шлях до Бога, шлях найкоротший і найкращий. Робім так, щоб іновірці могли на нас сказати: « Бог у них!» [5, с. 21].

Господь — (Духом Святим) Господь поблагословив різноманітність мов усього світу [5, с. 21]. Господи, Боже наш, бережи під Покровом Своєї доброти від усяких злих пригод Святу Свою Українську Церкву і благодаттю своєю всецедро об'єднай її [5, с. 59].

Ісус Христос — Хрест — це те оруддя, яким Ісус Христос визволив увесь світ. Христос зійшов з Неба на землю, а землю наблизив до Неба [5, с. 21]. Своім народженням Христос освятив працю [5, с. 29]. Спокій, мир — це те найперше й найбільше, що Народжений Христос приніс нам з Собою на землю [5, с. 31]. Христос світ перемиг, — будуть переможені і богоборці сучасні [5, с. 36]. Інтереси й потреби свого народу ставмо на перше місце, як це робив і Христос! [5, с. 44].

Дух Святий — Зшестя Духа святого на Апостолів — це вселенське Свято початку національних Церков. Нема мов великих і малих, — усі вони дар Духа Святого для людини [5, с. 23]. Українська мова в Церкві — це найбільший дар Духа Святого [5, с. 40]. Церква, що належно не плекає рідної мови, тяжко грішить проти Духа Святого, а цей гріх, як сама ж вона навчає, не прощається ані в цім світі, ані в будучім [5, с. 46].

Біблія — Біблія ж — найсвятіша книга світу, і вона навчає конче говорити мовою своєї нації [5, с. 21]. Біблія — всецілющий лік кожному, хто недужий душею. (Біблія) — зоря мого свідомого життя. (Вона) завжди приносила мені науку і щастя. Біблія — це Божа Наука для реального життя [5, с. 22].

Дух — Плекаймо духа свого найперше! [5, с. 21]. Слово, як породіння Духа, безсмертне, й немає сили на його знищення! [5, с. 54].

Душа — Душа — найцінніша перлина [5, с. 30].

Коли в душі горять пожежі,
То Святістю зволожиш душу,—
Людину не пізнає з одежі,
Як не пізнати з тіла Душу [5, с. 33].

Святе Письмо — (Святе Письмо) — ... це сволока хати. Це — душа Церкви. Треба вміти читати Святе Писання і поза його рядками, бо воно ж так часто, за східним звичаєм, алегоричне [5, с. 22]. Молитовний ритм (Святого Письма) тісніше єднає нашу душу з Небом..., він відкрило наше духа [5, с. 23].

Небеса — «Чути Бога в Небесах» — оце перше, що — за Шевченком — потрібне для кожного поета [5,с.21].

Віра — Віра — провідне світло для серця й душі. Не будьте песимістом, — сійте радість і Віру! Віра в Бога вічна, людина шукає Бога з початку віків. Віра — основа повновартісної людини. Чистий українець — це тільки той, хто держиться своєї прабатьківської віри [5, с. 27].

Безвір'я — Безвір'я розкладає людину і губить. Зараза безвір'я дуже липка і розкладова, й легко робить з людини бездушного звіра... [5, с. 27].

Безнадія — Безнадія нищить сили людини. Уміймо ж знаходити хоч цяточку надії в нашій безнадії, — і безнадія пропаде! [5, с. 36].

Духовенство — (Духовенство) з природи своєї — всенародний учитель повсякчасний промовець [5, с. 46].

Євангеліє — Служба народів — основа й дух Євангелії [5, с. 48].

Рай — Схід — це наше світло, звідки приходить світло Правди — Ісус Христос..., — Рай на Сході й Єрусалим...[5, с. 58].

Богослужба — Кожна Богослужба — ... глибока релігійна символіка [5, с. 23].

Ікона — Людина — Ікона Божа [5, с. 27].

Гріх — Сльоза за гріх несе спасіння [5, с. 33].

Греко-католики — Греко-католики — це ж наші браття, тільки належать до іншої Церкви [5, с. 41].

Молитва — Молитви наші глибоко поетичні, які наповнюють красою душу й серце наше. З молитвою розум ясніє, і тепліше на серці стає [5, с. 23]. Молитви та квіти вшляхетнюють душу [5, с. 30]. Гаряча молитва моя — найперше за Вас! Мої пісні — молитви серця [5, с. 42].

Православ'є — Православ'є — ... корінь України: усохне він, то восхне вся Україна [5, с. 58].

Піст — Піст удосконалює розум людини. Найбільший піст ціложитевий. Піст — це простота життя. Піст підсилює нам духа [5, с. 29].

Святий — «Святий» — це: чистий, шанований, славний, достойний, непорочний [5, с. 24].

Священик — Священик — світильник на горі, що світить усім [5, с. 49].

Сповідь — Сповідь перед матір'ю в провинях, — це наш стародавній звичай [5, с. 55].

Храм — Храм без іконостасу — зрада українській багатівковій культурі, це відречення від українства [5, с. 54].

Хрест — Хрест і його Знак (Хресне Знамення) — це душа нашої Віри, це дихання її. Хрест — ... наша найкоротша молитва [5, с. 23].

Християнство — Християнство — Віра радісна [5, с. 23].

Церква — Церква — це наша ціложиттєва учителька..., міцна основа самостійної Держави. Доля Церкви — то доля народу. Національна Церква — найбільший дар Святого Духа. Церква — душа нації... [5, с. 39]. Церква для людини — животворяще сонце [5, с. 40] та інші.

Отже, «...слово написане не вичахає, не обертається в земний тлін, як ті, що виводять його. Слово, зачате пером і запліднене мислю, несе свою службу довіку» [1, с. 3], а особливо Боже слово.

«Ціложиттєва праця» Івана Огієнка — Біблія, перекладена зразковою українською мовою, живою, простою і зрозумілою, стала щедрим дарунком для українського народу і Богові на прославу. І справді, коли читаємо Святе Письмо, то відчуваємо присутність Господа, котрий хоче навчити нас правди, досягнути мету життя, стати справжніми християнами. Біблія — це той духовний смолоскип, що виводить нас із темного тунелю і показує, «як бути учнями Христовими, як стати щасливими тут, на землі, і там, на небі [2, с. 17].

Поема «Свята Біблія відвічна», написана митрополитом Іларіоном у день одержання першого друкованого примірника української Біблії після багатьох років стражденної, важкої праці, свідчить про те, що Святе Письмо стало частиною його самого — його очима, вухами, розумом:

Багато скарбів в Божім світі,
Найперший — Біблія Свята:
Найкраща рожа в райським квітті,
В потребі рада золота! [4, с. 5].

Для митрополита Іларіона Біблія — це «книжка над книжками, правдиве щастя над усе» [4, с. 5], «Свята принада», «вся природа», підвалина Святині», «Слово це Пророче» [4, с. 6], вона «як море», «як океан», «як Бог між нами» [4, с. 7], вона — «Спасіння», «Путь до Раю» [4, с. 8], «поезія відвічна», «мати» [4, с. 9], «путь до Волі, дорога Вічної Свободи», «як та роса на квіті», «як той орел могучекрилий» [4, с. 10], «Свята Наснага», «бездонне море і озерце» [4, с. 11].

Отже, кожне Огієнкове слово має власне забарвлення, звучання, дихання, навіть власний запах — чи то польових квітів, моря, озера, чи то воскової свічки, чи запах миру з лампадки, бо вони (слова) живі. А всі разом, безперечно, мають таку живильну духовну силу, якої вистачить і на покоління наступні.

Блажен, хто Біблію читає,
Блажен, хто держить її вдома,—
Він щастя матиме безкрає,
Й душа його — свята й свідома! [4, с. 8].

Список використаних джерел:

1. Дочинець М. І. Вічник / Мирослав Дочинець. — Мукачєво : Карпатська вежа, 2011. — 284 с.

2. Загачевський Т. Святе Письмо — дорога правди і життя / Тарас Загачевський // Пізнай правду. — 2004. — №2 (65). — С. 16-17.
3. Лука О. Покликання людини / Олег Лука // Пізнай правду. — 2004. — № 1 (64). — С. 2-3.
4. Митрополит Іларіон. Біблійні студії: богословсько-історичні нариси з духовної культури України / Іларіон, митрополит. — Вінніпег : Видавництво «Наша культура», 1963. — 287 с.
5. Огієнкові афоризми і сентенції / упор., вступна стаття і покажчик З. Тіменика. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1996. — 96 с.

The article focuses on the features of the sacred vocabulary, aphorisms, sentiments on the material of multi-genre works of spiritual direction.

Key words and word-combinations: sacred language, wisdom, aphorisms.

Отримано: 31.08.2011 р.

УДК 378.147:785

Т. П. Москвіна, О. В. Плотницька

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розкриваються проблеми сучасної національної школи, які наслідують творчий спадок, заповіді Івана Огієнка щодо формування духовних і культурних цінностей особистості.

Ключові слова: духовні цінності особистості, художня культура, інтегративний підхід до викладання, дисциплін художньо-естетичного циклу.

Погляди Івана Огієнка на духовне відродження України в період розбудови національної школи за часів УНР були прогресивними і стали основоположними і фундаторськими. Розроблена ним концепція національної школи, в центрі уваги якої мають бути створені сприятливі умови для формування духовних і культурних цінностей учнівської молоді, творчих здібностей, є актуальною і сьогодні. Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили освітні стратегії. Демократизація, гуманізація, відкритість освіти актуалізували проблеми змін у функціях системи освіти, зокрема у формуванні ціннісних орієнтирів особистості. Сьогодні вища школа України переживає процес модернізації, спрямований на входження у європейський простір, який передбачає збереження національних традицій, підготовку фахівців міжнародного рівня і високодуховних людей, здатних до ствердження і збагачення духовних та художньо-естетичних цінностей соціуму. Виникає нагальна необхідність розробки нових наукових підходів до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах педагогічного напрямку в умовах полікультурного простору, гострої потреби в міжкультурних комунікаціях, що забезпечують духовну спрямованість планетарного виховання.